

D.2364



# FIRAT ÜNİVERSİTESİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

SAYI : 4

ELAZIĞ - 1999

## POSTMODERNİZMİN TEOLOJİK ANLAMI

Daniel J.Adams\*

Çev: Yrd.Doç.Dr.Temel Yeşilyurt\*\*

Postmodernizm, şu günlerde akademik çevrelerde oldukça revaçta olan bir terimdir. Bütün bunun gibi terimler ve onlarla ilgili hareketler, çağdaş teolojii önemli ölçüde etkileyen çabalardır. Biz postmodernizmi ve onun teolojik iş ve yaşamımız için ifade ettiği anlamı anlayacaksak, ilk önce onun olabildiğince kesin bir tanımına ulaşmalıyız: Postmodernite nedir? Postmodernizm nedir? Onlar birbirinden farklı kavramlar mı yoksa birbirinin yerine kullanılabilir terimler midir? İlk güçlük, postmodernin ne olduğu konusunda önemli bir karışıklığın var olmasıdır. Teolog Tyron İnbody onu “birinin kabul ve reddettiği herhangi bir şeyi karakterize etmek için kullanılabilen kültürün bir yanından öbür yanına sürüklenmiş entelektüel bir nesne” ile karşılaştırır.<sup>1</sup>

### A-Postmodern’in Tanımlanmasına Doğru

Bunu karıştıran tek kişi yalnızca teologlar değildir. Zira, çağdaş edebiyatta ve felsefi çevrelerde de postmodernizmin gibi, genel olarak kullanılan ve çoğunlukla da yanlış anlaşılan birkaç terim daha vardır. Umberto Eco, postmodernizm hakkında yazdığı *The Name of Rose* (Gülün Adı) adlı romanının büyük çoğunluğunda kendini postmodern bir yazar olarak niteler. “öyle bir izlenim edindim ki bu terim, kullananların hoşuna giden bir şeye uygulanmaktadır”.<sup>2</sup>

\* Yazar, Kore’de gerçekleştirilen Hanil Teoloji Seminerinde hocalık yapmış Prizbiteryen Klisesi teologudur. Bu çalışması ilk defa Pregue’de dört ayda bir yayımlanan Uluslararası *Metonoia* dergisinin Bahar-Yaz, 1997 sayısında neşrolunmuştur. Bizim tercüme ettiğimiz bu metin ise, *CrossCurrent* dergisinin Kış-1998 sayısından alınarak İngilizce aslından Türkçe’ye çevrilmiştir.

\*\* Fırat Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Kelam Anabilim Dalı, Öğretim Üyesi.

<sup>1</sup> Tyron, İnbody, “Postmodernism : Intellectual Velcro Dragged Across Culture”, *Theology Today* 57, No: 4, (Haziran, 1995), s.524.

<sup>2</sup> Umberto, Eco, *Postscript to The Name of Rose*, (Çev: William, Weaver, London: 1989), s.65.

Tanımlama süreci, Postmodernite ve postmodernizm kavramlarının sık sık birbirlerinin yerine kullanılması sebebiyle oldukça karışıktır. Sanat çevrelerindeki ve insan bilimciler postmodernizm terimini tercih ederlerken; sosyal bilimciler postmoderniteden bahsetmek eğilimindedirler. Postmodernizm, daha çok bir kültürel hareket veya bir kültür içindeki hareketlerin çokluğu üzerinde odaklaşırken; postmodernite bir kültürel durum veya oluşun ifadesine nispet edilmektedir, diyebiliriz ki postmodernite, son 20. asrın içinde kendini bulduğu durumdur. Postmodernizm ise, o durum üzerinde düşünme ve ona bir cevaptır.

Belkide postmodernite ve postmodernizm hakkında söylenilebilecek en iyi şey, onların her şeyden daha çok "*zihnin bir ifade*" si olmalarıdır.<sup>3</sup> Bir başlangıç olarak postmodern, bu gibi konular üzerinde düşünenlerin sosyo-kültürel gerçekliği adlandırmalarının bir yoludur. Onlar, bu terimi türetmiş olan, sanatçı, mimar, edebiyat eleştirmeni, sosyolog ve filozoflardır. Bu terimi sık sık kullanan da yine onlardır.

Ayrıca, Postmodern, aslında Batı Kültürünün bir fenomenidir. Bir insanın, öncelikle modernite ve modernizmden bahsetmeksizin, postmoderninden söz edebilmesi düşünülemez. Zira o, dünyanın modern düşünüş biçimini doğuran Batı Kültürünün içlerinden gelmektedir. Bu nedenle postmodern, Batı Medeniyetinin modernizmine karşı oluşmuş bir tepki hareketidir. Aynı zamanda "*o, bugün dünyada devam etmekte olan daha geniş ve köklü (derin) değişikliklerin bir parçasıdır*"<sup>4</sup> Bunun nedeni, Batı Kültürünün dünyanın her tarafındaki yaygın etkisi ve modernleşme sürecinin, kapitalizm, şehirleşme, teknoloji, haberleşme ve hemen her tarafı popüler Batı Kültürünü meydana getirmiş olması gerçeğidir.

Postmodern, aslında Batı'ya ait kültürel bir hareket ise de, Asya ülkeleri de dahil birçok kültürün entellektüel yaşamına etki etmektedir. Örneğin Kore'de, devlet televizyon kanalı KBS, 1993 yılı başlarında, postmodern ve onun etkilerini konu alan iki bölümlük bir dizi yayınladı. Program dahilinde, postmodernizmin teoloji üzerine etkisinden de söz edildi. Ayrıca televizyon kanalı, 1995 yılı Haziranında Hollanda'dan Dr. C.A Van Peursen ile aynı konuda "**Postmodern Dünya ve Bugünün Kültürü**" adı altında bir raportaj gerçekleştirdi. Raportajı gerçekleştiren, Seul Devlet Üniversitesinde profesör ve ünlü Hristiyan filozof Song Bong-Ho idi. Seul'de birçok sanat galerisi, postmodern sanat sergileri düzenlediler ve postmodern felsefe ve bu tehlikeli kuram konusunda birçok kitap neşredildi. Bazı eleştirmenler, onun, Batı'dan yapılan bir kültürel ithal oluşu nedeniyle, Asya ile başa çıkabilmek için

<sup>3</sup> Zygmunt, Bauman, **Intimations of Postmodernity**, (London: Routledge, 1992),

<sup>4</sup> William, B. Kennedy, "**Diversity in a Postmodern Context**" Religious Education87 (1992), No: 4, s.506.

yapabilecek bir şeyi olmadığını iddia etseler de, onun etkisi, özellikle sosyal değişimin çok belirgin olduğu ülkelerde hissedilmeye devam etmektedir. Elbetteki bu ülkeler, modernleşme sürecinin en ileri düzeyde olduğu ülkelerdir.<sup>5</sup>

Postmodernin tesiri, bir surpriz olarak düşünülmemeli, zira o, dünyanın bir değişim süreci içinde oluşunu tanımanın bir yoludur. O, “*ne olduğu noktasından henüz nasıl tanımlanacağı keşfedilmeyen, ancak yalnız halihazırda ulaştığı sonuç açısından tanımlanabilen bir dünyadır*”.<sup>6</sup> Modernizmin, Batı Kültürünün bir ideolojisi olarak, ciddi bir problem olduğu ortadadır. Bununla birlikte, modernizmi doğuran sebebi şimdilik kimse tam olarak bilmemektedir. Postmodernizm, geçmişteki ile, henüz gerçekleşecek olan arasındaki süreye verilen bir isimdir.

Postmodernizmin diğer bir yönü de, bir sosyal bilimcinin onu “*dünyanın dünyevilikten arındırılması*”<sup>7</sup> olarak isimlendirdiği cephesidir. Yalnızca yeni dinî akımlar meydana gelmiyor, aynı zamanda daha anlamlısı da, geleneksel dinler yeniden diriliş sürecini yaşamaktadırlar. Bu gibi şeylerin pek iyi anlaşamadığı seküler Batı’da, geleneksel dinlerin yeniden dirilişine, aşağılayıcı bir fundamentalizm damgası vurulmuştur. Gerçekte modernizmin çöküşü ile geleneksel dinlerin yükselişi arasında doğrudan ilişki bulunmaktadır. Son on yıldır, insanlığın ilerleyişinin kaçınılmazlığı konusunda, komunizm, seküler milliyetçilik ve Batı inancı gibi sözde dinî hareketler hem giderek meşruluklarını yitirmekte ve hem de bir çöküş süreci yaşamaktadırlar.<sup>8</sup> Bir gözlemcinin ifadesiyle, “*insanlık bu sahte ilahların başarısızlığını görmüştür. Bu sebeple biz şimdi, eski tanrılara geri dönmekteyiz*”<sup>9</sup>

Bu son dine’yöneliş hareketi, postmodern bağlamda hem olumlu ve hem de olumsuz olarak görülmektedir. Zygmunt Bauman “*postmodernitenin, modernitenin büyüleyiciliğini yok ettiği dünyayı yeniden cazip hale getire-*

<sup>5</sup> Bkz. Masao Miyoshi ve H. D. Harootunian, **Postmodernism and Japan** (Durham, N.C.: Duke University Press, 1989). Postmodernizm ve Budizmle ilgili dikkate değer ciddi çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Bkz. Newman Robert Glass, **Working Emptiness: Toward a Third Reading in Buddhism and Postmodern Thought** (Atlanta: Scholars Press, 1995); David Loy, **Healing Deconstruction: Postmodern Thought in Buddhism and Christianity** (Atlanta: Scholars Press, 1996).

<sup>6</sup> Stephen, Toulmin, **The Return to Cosmology: Postmodern Science and the Theology of Nature** (Berkeley: University of California Press, 1982), s.213.

<sup>7</sup> George, Veigel, **Civilization to Become Major Cause of Future Conflicts**, Korea Herald, 18 Haziran, 1993.

<sup>8</sup> “**Religious Violence Rips India**” Christian Century 109, Sayı: 38, 1992, s.1184.

<sup>9</sup> A.e, s.1184.

rek. onun alıp götürdüğü bir dünyanın yeniden restore edilmesi olarak görülebileceğini” iddia eder.<sup>10</sup> Başka bir deyişle modernite beraberinde dünyeviliği getirirken, postmodernite kutsalı yeniden canlandırmaktadır. Bir başka açıdan Gabriel Moran, ortaya attığı “*postmodern dünya, modern öncesi bir dünyaya mı dönüşür*” sorusuyla buna dikkat çekmektedir.<sup>11</sup> Çünkü ona göre, Yeniçağla birlikte eski ilahların tekrar dönüşü, ileriye olmaktan daha çok geriye atılmış bir adımdır. Hangi konumda bulunursak bulunalım, dinin postmodern koşulların ta merkezinde yattığı aşikardır.

### B-Postmodernitenin Dört Özelliği

Postmodern çağ, dört temel niteliği açısından en iyi şekilde anlaşılabilir: Batının çöküşü, meşruluk çıkmazı, entellektüel pazar ve yapısal parçalanma (deconstruction) süreci.<sup>12</sup> Aslında biz, bu dört özelliğin postmodernitenin anlamını tanımlayabileceğini bile söyleyebiliriz.

Postmodernitenin bu özelliklerinden ilki Batı'nın yozlaşarak çöküşüdür. Batı Felsefesi, dilbilimsel çözümlenmelerin kördüğümüne erişmiş, Batı Sanatı soyut düşünce aleminde kaybolmuş ve Batı Bilimi bizzat kendi kirliliği içinde boğulmaktadır. Batının demokratik siyaset teorisi hem Yeni Konfüyüsçülük hem de İslam tarafından tartışılmakta, Komünizm bütün bunlara sahip olmakla birlikte kaosla sonuçlanmakta ve Batı Dini, soldan sekülerizm ve sağdan da kişisel dindarlık ikileminin boynuzları arasında takılıp kalmaktadır.

Modern dünya görüşü, Batının “*ilerlemenin kaçınılmazlığı, bilimin yenilmezliği, demokrasinin çekiciliği ve tartışmasız bireysel haklar*” varsayımları tarafından şekillendirilmiştir. “Batının en iyi olduğu” ve dünyanın bütün diğer kültürlerinin sonunda, zamanla evrenselleşecek olan Batı değerlerini kabul edeceği zannedilmektedir. Kalkınmayı asla son bulmayan bir süreç olarak kabul eden Batı açısından kültürel öncelikli bir yapı bulunmaktadır. Butün bunlar değişti ve “*geçen yılın kesinliğiyle, şimdi en iyisinden toyluk olarak alay edilmekte, en kötü olarak da ırkmerkezli oluşundan dolayı kınanmaktadır*”<sup>13</sup>

<sup>10</sup> Bauman, *Intimations of Postmodernity*, X.

<sup>11</sup> Gabriel Moran, “*Response to William B. Kennedy*,” *Religious Education* 87, Sayı: 4 (1992), s.517-18.

<sup>12</sup> Buna Bauman'da ayrıntılı olarak değinilmiştir, bkz., *Intimations of Postmodernity*, s.35-52, 96-101. Aynı şekilde bkz. John W. Cooper “*Reformed Apologetics and the Challenge of Post-Modern Relativism*,” *Calvin Theological Journal* 28, Sayı: 1 (April 1993), s.109-10.

<sup>13</sup> Bauman, *Intimations of Postmodernity*, s.96

Bu yeni bakış açısı, sözde **Modern Çağ**'ın tarihinin yeniden yazılmasıyla inceden inceleme ele alınmaktadır. Latin Amerika'dan özgürlük teolojisi, Tayvan'dan mücadele teolojisi ve Filipinler'den anavatan teolojisi gibi sosyo-politik teolojiler, geçmişin resmî tarihine ve ona eşlik eden teolojilere meydan okumaktadırlar. Tarihlerin çatışması, Amerika'nın Kristof Kolomb tarafından keşfinin 500. Yıl dönümü kutlamalarında etkin bir şekilde ifade edildi.<sup>14</sup> Batının modernitesinin, diğer kültürlerin yıkımı ve yıldızlarının karartılması anlamına gelişi de açıklık kazanmıştır. Bugün, hem bu kültürlerin dağılmış parçalarını yeniden keşfetmek hem de Batının kültürel hakimeyetinin son bulmasını kaçınılmaz hale getirmek için bir teşebbüs bulunmaktadır.

Postmodernitenin ikinci özelliği, "meşruluk krizi" olarak ortaya çıkan yönüdür. Geçmişte güvenilir olarak kabul edilen sözde öyküler, şimdi ciddi ciddi sorun olmuştur. Bunun bir örneği, birçok faktör tarafından, güvenilir bir kabul edilebilirlikten mahrum bırakılan veya gayri meşrulaştırılan "sınırsız kalkınma öyküsü" dür. Bu faktörler arasına, çevre kirliliği, tabii kaynakların tüketilmesi, küresel ısınma korkusu, artan şekilde ozon tabakasının yok edilmesi, nükleer santral ve kimyevi fabrika tesislerindeki ciddi kazalar, dengesiz kalkınma nedeniyle dünyanın birçok ülkesinde artan fakirlik, kalkınmış ülkelerin ekonomik düşüşün başladığı kalkınma alanında en uygun düzeye ulaşmış görümlerinin gözlenmesi ve bunlarında ötesinde yaşam kalitesinin kötüleşmeye başlamasını da dahil edebiliriz. Postmodern çağda, artık kalkınmanın sınırsız veya belli kalkınma türlerinin zorunlu olarak iyi olmadığı kabul edilmektedir.<sup>15</sup>

Batı toplumunda, belki de daha çok kişisel düzeyde olanı da, Hristiyan çinsel ahlakının meşruluğunu kaybetmiş olmasıdır. Evlilik öncesi iffetin bir değer olarak kabul edildiği zamanlar pek fazla uzak değildi. Bu

<sup>14</sup> Bkz. Enrique Dussel, **The Invention of the Americas: Eclipse of "the Other" and the Myth of Modernity**, Çev.(ingilizceye) Michael D. Barber (New York: Continuum, 1995); Roberto S. Goizueta, **Liberation, Method and Dialogue: Enrique Dussel and North American Theological Discourse** (Atlanta: Scholars Press, 1988); George E. Tinker, **Missionary Conquest: The Gospel and Native American Cultural Genocide** (Minneapolis: Fortress Press, 1993); ve Philip E. Wheaton, ed., **500 Years: Domination or Liberation? Theological Alternatives for the Americas in the 1990s** (Managua, Nicaragua, and Ocean City, Md.: Skipjack Press, 1992).

<sup>15</sup> Modernizasyon süreci bir baştan diğerini Asya'da da devam etmektedir. Bununla birlikte fark şu ki, şimdi çok uluslu anonim şirketleriyle Asya'nın sanayileşmiş ülkeleri, sınırsız kalkınma fikrini bir kenara itmektedirler. Batı postmodern safhaya girerken, çoğu Asya ülkesi, hem postmodern aşamaya giriyorlar hem de kalkınma açısından modern çağın ortasındadırlar.

ideali devamlı olarak yaşayabilen kimseler olmadığında şüphe yok, fakat hemen hemen herkes onu bir ideal olarak kabul ederdi. Üniversite profesörleri bunu raporlarında şöyle belirtmişlerdir: "Bu terimlerin altında yatan cinsel ahlâkî ifade edebilmek için, "iffet" ve "yasak" sözcüklerinin anlamlarını bile bilmeyen öğrenciler bulunmaktadır".<sup>16</sup> Evlilik dışı birlikte yaşama, lezbiyen ve homoseksüel ilişkiler gibi geleneksel evlilik alternatifi davranışlar tarzındaki evlilik öncesi cinsel aktiviteler, Çağdaş Batı Kültüründe öylesine yaygındır ki, çoğu kimseler bu yeni durumu (artık) bir değer olarak benimsemektedirler.

Meşruiyet krizi, hemen hemen çağdaş yaşamın bütün alanlarına ulaşmaktadır. Önceden benimsenen öyküler, yetki kaybına uğrayınca, onu izyelenler ise bir değerler çokluğundan ibaret kalmaktadır. Evrensel olarak kabul edilmeyen değerler aracılığıyla, hiçbir özel değer sistemi evrensel olarak meşrulaşabilmesi ve kabul edilebilmesinin bir yolu bulunmamaktadır. Sonuç, değerlerin ve birbirleriyle mücadele halinde olan değer sistemlerinin bir çoğulculuğudur. Dahası da bu kültürel değer sistemleri içinde bile, legitimasyonu (meşruluk) temin etmek için yeterli ahlâkî ve siyasî destek bulunamayabilir.

Bu, Batı Kültüründe toplumun, din, ahlâk, ekonomik meseleler üzerine oturan özel ilgi gruplarına ayrılmasıyla neticelenmiştir. Bu parçalanmışlık, siyasî süreci felce uğratmış, müşterek çıkar fikrini tahrip etmiş ve siyasî ve ekonomik kolaycılığın en küçük birimleri için artan şekilde şiddetli rekabeti doğurmuştur. Anlamli bir şekilde, bu aynı parçalanmışlık, başlıca mezhepler ve çağdaş teolojide de meydana gelmektedir.<sup>17</sup>

Postmodernitenin üçüncü karakteristik özelliği ise "entellektüel pazar" olarak bilinmektedir. Geçmişte, kültürel ve dînî bilgi ve değer, etkili bir şekilde entellektüel ve siyasal elit tarafından kontrol edilmekteydi. Ane-

<sup>16</sup> Bu görüş Boston Üniversitesi profesörü William Kilpatrick tarafından rapor edilmektedir. Bkz. Sue Browder, "Raising a G-Rated Child in an X-Rated World," Reader's Digest (March 1995), s.169. Akademik bilim ve popüler basın, kültürel değerlere bağlı olan gelenekselciliğin büyük oranda görmezlikten gelinmesi önerirler. Bkz. Edward Farley, *Deep Symbols: Their Postmodern Effacement and Reclamation* (Valley Forge, Pa.: Trinity Press International, 1996), s. 1-28.

<sup>17</sup> Postmodernizm ve teoloji konusunda yazılan pek çok kitabın teolojiden çoğul olarak bahsettiklerinin belirtilmesi ilginçtir. Bkz. David Ray Griffin, William A. Beardslee and Joe Holland, eds., *Varieties of Postmodern Theology* (Albany, N.Y.: State University of New York Press, 1989) and Terrence W. Tilley, ed., *Postmodern Theologies: The Challenge of Religious Diversity* (Maryknoll, N.Y.: Orbis Books, 1995).

babalar çocuklarını, öğretmenler öğrencilerini, papazlar kilise üyelerini vs. kontrol etmekteydiler. Bilgi bir gücü ve bilginin yayılması sıkı bir şekilde kontrol edilirdi. Bilginin yayılmasından sorumlu olan kimseler, özel eğitim ve öğretimin yıllarca sıkıntısını çektiler ve kendi özel niteliklerinin uygulayıcısı olmalarına müsaade edilmeden önce, emsallerinin bir sınavını geçmek zorunda kaldılar.

Bununla birlikte postmodernite ile önemli bir değişiklik meydana gelir ve artık dinî bilgi ve değer etkili bir şekilde entellektüel ve siyasî elit tarafından kontrol edilebilir. Uydu televizyon ağları, bilgisayarlar ve faks makinaları hem sansür hem de kontrolün modasının geçmesine neden oldu. Bu teknolojilerin video kaset ve telefonları da kapsayan daha geniş ağlara taşıdıkları hızlı haberler yalnızca bu pazarın öneminin artmasına hizmet etmektedir. "Bilgi Otabanı" adı verilen bu yol, bilginin ve değer toplunun her kesimine yayılış tarzını da değiştirmektedir. Amerika Birleşik Devletlerinde, kablolu televizyon aracılığıyla, tek bir evin elli televizyon yayınına ulaşabilmesi artık seyrek rastlanan bir durum değildir. Bu televizyon kanalları düzenli televizyon yayınından eğitime, yirmidört saat habere, hava, spor, eğlence, müzik, video, dinî programlar, çocuk ve aile programları, yirmidört saat sinema, müstehcen filimler, ev alışverişi ve hükümet toplantılarının izlenmesine kadar bir dizi programı içermektedir. Uydu antenli televizyonlar, dünyanın diğer birçok yerinde çok daha etkilidir. Örneğin şimdi Asya'da, Atlanta'dan CNN, Tokyo'dan NHK ve Hong Kong'dan Star Tv yayınlarını alamayan çok az yer bulunmaktadır. Çeşitli göçmen gruplara hitaben değişik dillerde yayın yapan radyo ve televizyon istasyonları bulunmaktadır. İşte Kore'de, bir insan uydu televizyon hizmetini, İngilizce, Çince, Japonca, Rusça, Fransızca ve Almancadan oluşan dil tercihlerine göre seçebilir. Kitle iletişim araçları (mass media), dünya insanları için geniş bir ürün, değer ve düşünce pazarını kullanılabilir hale getirmiştir. Hatta dünyanın en ıssız bölgelerinde bile, bir insan en umulmayan yerlerde güneş enerjisine ve uydu antenlerine rastlayabilir. Bilgisayarların yaygın olarak kullanılması, bilgi ve değer serbest dolaşımını daha da artırdı. İnternet ve diğer bilgisayar ağları aracılığıyla bir insan, kullanılabilir bilgi ve değer olası her biçimine ulaşabilir. Bütün ihtiyaç duyulan şey, bir bilgisayar, bir modem ve doğru bir yazılımdır. Entellektüel ve siyasî elitin bir üyesi olma zorunluluğu bulunmamaktadır.

Fakat dinî bilgi ve değeri kim kontrol edecek? Televizyoncular önde gelen kiliselerin teolojisine meydan okurken, sanal pornografi de geleneksel ahlâkî değerlere meydan okumaktadır. Bir insanın kendi evinde izlediği videolar, nazik ve açık toplumun değerlerine meydan okumaktadır. Bilgisayar ağlarından derlenen bilgi, -bir öğretmenin öğrettiği bilgi gibi- kültürel ve



dinsel olarak kısıtlanmış şeylere meydan okuyor. Biz entellektüel ve ruhânî bir pazarda yaşamaktayız.<sup>18</sup>

Postmodernitenin dördüncü karakteristik özelliği de, yeniden yapısal parçalanma süreci olarak bilinmektedir. Bu, tam olarak "tıpkı bir soğanın kabuklarının soyulması işlemi gibi, metinlerin parçalanması" anlamına gelen bir sözcüktür. O istenilerek yapılan bir süreçtir. Tıpkı Jacques Derrida'nın Şu sözünde olduğu gibi: "Neden şeyleri oldukları gibi bırakmak yerine onları parçalamak için uğraşılır? Burada bulunan hiçbir şey bir kuvvetin etkisi olmadan şuraya hareket edemez. Benim üzerinde ısrar ettiğim parçalanma nötr değil, kasıtlıdır".<sup>19</sup> O, metinlerin kabul edilen anlam standartlarının meşruluklarını azaltma yolu ve otoritenin geleneksel anlamlarının özüne doğru giden bir metottur.

Parçalama, metnin, bireysel bilgi kırıntılarını ekarte etme ve birbirinden ayırmak amacıyla bir metnin olası bütün perspektiflerden kontrol edilmesidir. Michael Foucault bu bilgi parçacığını şöyle isimlendirir: "Biz bu bilgi parçacığıyla, belli bir aşamada, kuramsal figürler, bilimler ve kesin olarak belirlenmiş olası sistemlerin sebebi olan mantikî uygulamaları birleştiren ilişkilerin toplam setini kastediyoruz. Bu bilgi parçacığı, bilginin bir formu veya çok çeşitli ilimlerin baştan başa konu, öz ve aşamasının hakim birliğini açıkça gösteren rasyonalitenin bir çeşidi değildir. O, belli bir aşamada, birinin bilimleri mantık kuralları içerisinde analiz ederken, onlar arasında keşfedilebilen ilişkilerin toplamıdır".<sup>20</sup>

Bunun ifade ettiği anlam şudur: Her metin, herhangi bir zaman sürecinde, metnin anlamını karşılıklı olarak etkileyen bir ilişkiler ağı veya şebekesine bağlıdır. Bu nedenle ne geçmiş ve ne de hiçbir zaman bir ilkenin anlamı olmamaktadır. Bu nedenle parçalama, kategorik olarak, herhangi bir metne nihâî bir anlamın verilebilmesinin mutlak imkansızlığını iddia etmektedir.<sup>21</sup>

<sup>18</sup> Çağdaş dinsel hayat için bilgisayarların rolü konusundaki bir tartışma için bkz. Stephen D. O'Leary, "Cyberspace as Sacred Space: Communicating Religion in Computer Networks," *Journal of the American Academy of Religion* 64, Sayı: 4 (Winter 1996), s. 781-808.

<sup>19</sup> Jack Quas Derrida'dan Jean-Louis Houdebine Mektup (Çev: Alan Bass, Şikago: Şikago Press Üniversitesi, 1981), s.93.

<sup>20</sup> Michael Foucault, *The Archaeology of Knowledge*, Çev. A. M. Sherridan Smith (New York: Harper Colophon, 1972), 191.

<sup>21</sup> Ze'ev Levy, "On Deconstruction -- Can There Be Any Ultimate Meaning of aText?" *Philosophy and Social Criticism* 14, no. 1 (1988): 18.

Açıkça, parçalama, “nesnel (objektif) gerçekliğin yerini açıklayıcı (tefsiri, hermeneutic) gerçekliğin alması”<sup>22</sup>sından beri teoloji için büyük bir gizli anlam taşımaktadır. Bu, İncil gibi kutsal metinlerin hem tek nihâî bir anlama sahip olmayışını hem de bu tarz metinlerin zorunlu olarak emredici (authoritative) olmadığını ifade eder. gerçekte metnin dışındaki ilişkiler ağı, hem o metnin anlamını ve hem de onun emrediciliğinin doğasını belirlemektedir. Reforme olmuş Presbiteryen gelenekte bunun bir örneği, cinsel ahlakları kuşatan anlaşmazlık ve İncil metni yorumlanarak farklı çeşitli konuların desteklenmesi yollarıdır. Metnin geleneksel okuma biçimi ve onun postmodern yapısal parçalanma şekli büyük ölçüde farklı yorumlarla sonuçlanacaktır.<sup>23</sup>

Şüphesiz postmodernitenin belirtilebilen özellikleri dışında diğer nitelikleri de bulunmaktadır. Ancak Batı'nın çöküşü, meşruluk krizi, entellektüel pazar ve parçalama süreci öylesine içinde yaşadığımız zamanın bir özelliği olarak tarif edilir ki postmodernite varlığın sosyo-kültürel bir ifadesi olmaktadır.

Bu dört özellik birlikte ele alındığında, hemen hemen sınırsız bir çoğulculuktan oluşan bir dünya ile sonuçlanır. Ancak bu bize, fikir, değer ve ürün çoğulculuğunu bir değerlendirme imkânı vermez. Sosyolog Zygmunt Bauman'ın dediği gibi “postmoderniteye atfedilen başlıca özellik, kültürlerin, toplumsal geleneklerin, ideolojilerin, hayat stillerinin veya da dil oyunlarının sürekli ve azımsanamayacak çoğulculuğu veya bu çoğulculuğun tanınması ve bilincinde olunmasıdır. Postmodern dünyada çoğul olan şeyler, evrimsel bir sıraya dizilemez veya da yaygın problemlerin doğru veya yanlış çözümü olarak sınıflanamayacakları gibi, birbirlerinden üstün veya önemsiz olarak da görülemezler. Hiçbir bilgi, onu mümkün kılarak anlamlandıran kültür, gelenek, dil oyunları v.s bağlamları dışında değerlendirilemez. Bundan dolayı, bu bağlamin dışında doğrulanabilecek hiçbir “geçerlilik kriteri” kullanılamamaktadır. Evrensel değerler olmadan, postmodern dünyanın problemi, üst kültürü nasıl evrenselleştireceği değil, kültürler arasında karşılıklı anlayış ve iletişimi nasıl sağlayacağı noktasında olmaktadır.”<sup>24</sup>

<sup>22</sup> Ernest Gellner, *Postmodernism, Reason and Religion* (London: Routledge, 1992), s.35. Bu durumun Hristiyanlık açısından bir eleştirisi için bkz. Roger Lundin, *The Culture of Interpretation: Christian Faith and the Postmodern World* (Grand Rapids: Eerdmans, 1993).

<sup>23</sup> Şüphesiz hiçbir metnin apaçık bir okuma biçimi yoktur. Bütün metinler yorumlanırlar. Bununla birlikte kilisede, kendi metni okuma biçimlerinin apaçık ve İncil yorumlarının İncilin söylediğiyle uyum halinde olduğunu düşünen birçok insan bulunmaktadır.

<sup>24</sup> Bauman, *Intimations of Postmodernity*, 102.

Bauman'ın bu açıklamasına göre, postmodernitenin teoloji ve kilise yaşamı üzerine etkisini anlayabilmek için herkesin yapması gereken şey, "din" sözcüğünü "kültür" sözcüğü yerine kullanmak olacaktır.

Dünya kültürlerinin çoğu bir bakıma dinî gelenekler ve Batı Hristiyanlığından oldukça farklı değer sistemleri üzerinde konuşlanmışlardır. Batının dünyevileşmesi (secularization) gerçekte dünya kültürleri arasında azınlık gibi bir şeydir. Günümüz postmodernitesi, diğer milletler ve onların kültürleri, ekonomik, siyasi ve askeri alanda gücünü artırırken, bu gerçeklikle uyum halinde olmayı gerektirecektir. "Bu ise Batının, temel dinî ve felsefi savlarında çok daha büyük bir anlayış geliştirmelerini gerektirecektir".<sup>25</sup>

Eğer postmodernite içinde yaşadığımız zamanın isimlendirilmesi ise, postmodernizm, bu isimlendirmeye cevap olarak ortaya çıkmış olan bir harekettir. Postmodernizm terimi ilk defa 1950 ve 1960'lı yıllarda, mimaride, modern mimarî sitilin sade çizgisel formlarına karşı ortaya çıkmış bir harekete nispet edilerek kullanılmıştır.<sup>26</sup> Çok geçmeden o, edebiyat, sanat ve kritik teori olarak bilinmekte olan sosyoloji-felsefe karışımı alanlardaki hareketleri de kapsayacak şekilde genişledi. Terimin çok yönlü uygulamalar nedeniyle "postmodernizmin kolay anlaşılır bir tanımını veya bir dökümünü çıkarmak hemen hemen imkansızdır".<sup>27</sup> Bu şaşırtıcı olmamalıdır. Çünkü, çoğulculuk postmodern koşulların en açık bir sonucudur ve Parçalara ayrılma, her çeşit nihâî bir anlama ulaşmayı imkansızlaştırmaktadır. Bununla birlikte, "postmodernizmin, II.Dünya Savaşından sonra Avrupa aydınının hissettiği hayal kırıklığından doğduğu" da söylenebilir.<sup>28</sup>

### C-Potstmodernizmde Dört Ana Tema

Potmodernizme en azından dört ana temanın varlığı anlaşılabilir.<sup>29</sup> İlki, klasik metafizik düşüncenin reddedilmesidir. Bu bir bakıma Batı düşün-

<sup>25</sup> Huntington, "Civilization to Become Major Cause of Future Conflicts," s. 9. Huntington'un bu konuda daha kuvvetli delilleri için bkz. Yeow Choo Lak, Christ in Cultures: With Reference to Samuel P. Huntington's "The Clash of Civilizations" (Singapore: no publisher, no date).

<sup>26</sup> Postmoderniz terimini ilk defa kimin ve hangi bağlamda kullandığı konusunda bazı tartışmalar yapılmıştır. Onun 1950'li yılların sonlarında bir kavram olarak ortaya çıkışı genellikle birçok bilgin tarafından kabul görünken, 1960'lı yıllarda ise bir hareket olarak ortaya çıkışı benimsenmektedir.

<sup>27</sup> Gellner, Postmodernism, Reason and Religion, s.29.

<sup>28</sup> David E. Kleinre, ed., Hermeneutical Inquiry, vol. 1 The Interpretation of Texts (Atlanta: Scholars Press, 1986), s.19.

<sup>29</sup> Bunlar Sin Kuk-Won'da anahatlarıyla belirtilmiştir. Bkz. Shin Kuk-Won, "Postmodernism and a Christian Response," Pro Rege 22, no. 4 (June 1994) s.15-25. Özellikle bkz.s. 17-18.

cesinin çoğunun temelini oluşturan söylem ötesi (sözle ifade edilemeyen) felsefi düşüncesinin bir reddidir. Gerçekliğin tabiatı, nesnel gerçeklikte değil aksine olağanüstü dilsel olayda bulunmaktadır. Metafizik objektivitenin yerini, sosyolojik subjektivite almıştır. Klasik metafiziğin reddi, tümdengelsel teolojiden tümevarımcı teolojiye doğru değişen bir şekil almıştır.<sup>30</sup> Bu değişim, özgürlükçü teoloji ve şimdilerde modada olan birçok sosyo-politik teolojilerin temelinde de yatmaktadır.

Sosyolojik subjektiflik, insan özerkliğinin reddi anlamına gelen ikinci temaya götürmektedir. Konu yani insan, daima tarih, kültür, ekonomi, din, siyaset ve dünya görüşünü de kapsayan daha geniş boyuttaki sosyolojik matrisin (bir nesneye biçim veren şey) bir parçasıdır. Teoloji "uzaydan inme" değildir aksine sosyo-kültürel matris kompleksi içinde inşa edilmektedir.<sup>31</sup>

Bu iki temadan biri, çağdaş teolojide, teolojinin, Kutsal Kitap, inanç, ikrar ve dinî gelenekler gibi objektif kurumlarıyla ilişkisini kesmenin yollarını arayan "kurumsuzluk"<sup>32</sup> olarak bilinen bir harekete götürmektedir.

Bu çerçevede teoloji, tarih ve kültürün sürüklü değişen bağlamı içerisindeki toplumun ihtiyaçlarından doğmaktadır. Kutsal Kitap, inanç, ikrar ve dinî gelenek sürekli değişmekte olan tarih ve kültürün birer parçasıdır ve bu nedenle de teolojik yaşam ve faaliyetin kurumları olarak hizmet veremezler. Teolojik inşa görevinde doktrinden çok daha fazla, ahlak merkezî bir konuma sahiptir. Bu nedenle, geleneksel teolojide olduğu gibi, ahlakın doktrinden çıkışından çok doktrin ahlaktan çıkar.

Postmodernizmdeki üçüncü tema ise, insan yaşamının pratik ahlâkî yönleri için ciddi endişeler taşıyan "uygulama" dır. Postmodern düşünürler,

<sup>30</sup> Bkz. Daniel J. Adams, "The Paradox of Contextual Theology," *Essays Presented to Timothy Lee on His Sixtieth Birthday* (Taejon: Committee for the Celebration of Timothy Lee's Sixtieth Birthday, 1990), s.248-79.

<sup>31</sup> Bkz. Georges Casalis, *Correct Ideas Don't Fall From the Skies: Elements for an Inductive Theology*, Çev: Sr. Jeanne Marie Lyons and Michael John (Maryknoll, N.Y.: OrbisBooks, 1984).

<sup>32</sup> "Kurumsuzluk (nonfoundationalism)" ve teoloji konusunda gittikçe artan bir literatür oluşmaktadır. Örneğin bkz. John E. Thiel, *Nonfoundationalism* (Minneapolis: Fortress Press, 1991); Stanley Hauerwas, Nancey Murphy, and Mark Nation, eds., *Theology Without Foundations: Religious Practice and the Future of Theological Truth* (Nashville: Abingdon Press, 1994); Nancey Murphy, *Beyond Liberalism and Fundamentalism: How Modern and Postmodern Philosophy Set the Theological Agenda* (Valley Forge, Pa.: Trinity Press International, 1996); ve Sheila Greeve Davaney neşri, *Theology at the End of Modernity: Essays in Honor of Gordon D. Kaufman* (Valley Forge, Pa.: Trinity Press International, 1991).

Batılı olmayan kültür insanların sömürülmesi ve zulme uğramalarına sebep olması nedeniyle modernizmin arkaplanını özellikle sert bir şekilde eleştirmektedirler. Feminist, kadıncıl, Amerikalı Afrikalılar, İspanyol ve diğer marjinal kitle teolojileri kadar, Batılı olmayan dünyanın bağlamsal teolojilerinin de "uygulama" üzerinde bu kadar çok vurgu yapmalarının nedeni budur. Teoloji yalnızca düşünsel değil aynı zamanda yaşamsaldır da. Oysa felsefe (geçmişte) geleneksel olarak, günümüzde ise sosyolojik olarak Teolojinin "diyalog ortağı"dır. Artık "uygulamanın doğruluğu (orthopraxis)", "inancın doğruluğu (orthodoxy)" nun yerine geçmiştir.

Dördüncü ana tema, güçlü bir anti-aydınlanmacı tutumdur. Hatta bazı postmodernistler, Batı'nın kendi değerlerini evrenselleştirme girişimlerini "entellektüel terörizm" olarak isimlendirmektedirler.<sup>33</sup> "Uygulama" ve "anti-aydınlanmacı tutum" un birlikte ele alınması, Batı'nın reddini ve İslâm bilginleri için "çekici bir perspektif"i gerektirmektedir.<sup>34</sup> Postmodern Teolojide, aynı zamana rastlayan "geleneksel kültürlerin derinunu yeniden keşfetme teşebbüsü" ile birlikte "aydınlanmacı gelenek"ten kararlı bir kaçış sözkonusudur.

Sonuc, kilisede hiçbir bakış açısının baskın bir konum üstlenemediği bir "teolojiler çoğulculuğu"dur. Teolojik olarak söylemek gerekirse, biz yalnızca postmodern teolojileri değil aynı zamanda hem modernite öncesi hem de temel savları içinde moderini de kapsayan entellektüel bir pazarda yaşamaktayız. Bu teolojik çoğulculuk, teoloji ve Asya bağlamı içerisindeki görevini de derinden etkilemektedir.<sup>35</sup>

<sup>33</sup> Bkz. Jean-François Lyotard, "Answering the Question: What Is Postmodernism?" Çev: Regis Durand, Innovation/Renovation, Naşirler: Ihab Hassan and Sally Hussan (Madison: University of Wisconsin Press, 1983), s.82. "Entellektüel Terörizm" kavramının bir elşetirisi için bkz. Jürgen Habermas, "Modernity -- An Incomplete Project," Postmodernism: A Reader, Neşr: Thomas Docherty (New York: Columbia University Press, 1993), s.104-6.

<sup>34</sup> Bkz. Akbar S. Ahmed, Postmodernism and Islam: Predicament and Promise (London and New York: Routledge, 1992).

<sup>35</sup> Postmodernizmen teoloji ve onun Asya içindeki görevi üzerindeki etkisi konusunda bir tatışma için şu makalelere bakılabilir: Daniel J. Adams: "Presbyterians, Postmodernity, and Missions: An American Perspective," Perspectives on Christianity in Korea and Japan: The Gospel and Culture in East Asia, Neşr, Mark R. Mullins and Richard Fox Young (Lewiston, N.Y.: Edwin Mellen Press, 1995), 199-209; "Asian Theology Between the Times of Modernity and Postmodernity," Theology and Society no. 9 (1995): s.411-34; "Possibilities for Theology in the Postmodern Era," Asia Journal of Theology 10, no. 1 (April 1996): 89-104; ve "From Certainty to Uncertainty: Doing Theology in the Postmodern Era," From East to West: Essays in Honor of

## D-Teolojinin Geleceği Konusunda Birkaç Sonuç Düşüncesi

"Teolojinin Geleceği" isimli yazısında Johann Metz Baptist şunu iddia eder: "Teologlar son universalistlerdir (sonuçta herkesin ilahî affa erişeceğini düşünen kimse). Medeniyet ve kültür alanında açıkça artan bir şekilde yer tutan çekişmelerin yer aldığı biz insanlık âleminin geleceği, büyük ölçüde bu universalizmi korumaya bağlıdır".<sup>36</sup> Böylesine bir bakış açısı, içinde yaşadığımız modernitenin ruhuna ters düşmektedir. Zira meslek olarak teolojiyle uğraşan bizlerin Metz'in sözlerini ciddiye alması yerinde olacaktır. Postmodern Teoloji, şimdi kendi geleneğimiz içindekilerden daha çok başka inançlardan insanlarla daha kolay diyalog kurulabileceği noktasında parçalara bölünmüştür. Teoloji spesifik sosyo-politik çıkarlara öylesine bağlıdır ki çoğu kere teolojinin nerede başladığını ve siyaset bilimin nerede ayrıldığını söyleyebilmek imkansızdır. Teolojideki kurumsuzluk (nonfoundationalism) inanç, ikrar, kutsal metin ve klise geleneğinin önemini minimize etmenin yolunu araştıracaktır. Teolojinin kültürleştirilmesi gerektiği fikri kesinlikle doğru iken, onun kültür üstü bir konumda kalması gerektiği tezi de aynı şekilde doğrudur. En azından bizim Hristiyanlık bağlamında anladığımız kadarıyla teoloji, kendi parametresine sahiptir.

Bu zaman sürelerinde yaşamak asla kolay değildir. Ve postmodernite bizi dürüstçe modern zamanlarla henüz gelmemiş ve adı konulmamış bir zaman aralığına yerleştirmektedir. Son zamanlarda Vatikan tarafından afaroz edilen Srilanka'lı bir teolog olan Tissa Balasuriya, "gezegensel teoloji" adını verdiği bir teoloji iddiasında bulunmaktadır.

Hristiyan mesajının merkezsel ruhuna yeniden bakmak zorundayız. Bu kutsal metinlerden oluşan vahiy kaynaklarına, özelliklede İncil'de gördüğümüz şekliyle Hz. İsa'nın kişiliğine doğrudan dönmeyi gerektirir. Biz İsa'nın evrenselliğini bulandıran Hristiyan merkezli kısıtlamalardan zihinlerimizi arındırmalıyız.

Diğer bir ayrılık noktası da, çağdaş dünyaya farklı bağlamlarda sosyo-ekonomik ve siyasal yansımaları olmalıdır. Aynı şekilde onları, insanlığın temel istekleri olan özgürlük ve kişisel edebilirlikle de ilişkilendirmeye çalışmalıyız.<sup>37</sup>

---

Donald G. Bloesch, ed. Daniel J. Adams (Lanham, Md.: University Press of America.).

<sup>36</sup> Johann Baptist Metz, "The Last Universalists," *The Future of Theology: Essays in Honor of Jürgen Moltmann*, ed. Miroslav Volf, Carmen Krieg, and Thomas Kucharz (Grand Rapids: Eerdmans, 1996), s.51.

<sup>37</sup> Tissa Balasuriya, *Planetary Teoloji*, (Maryknoll, N.Y: Orbis Books, 1984), s.15-16.

Teolojilerin çoğulculuğu açıkça, Tanrı-dünya, İsa-kültür, metin-bağlam, evrensel-özel şeklinde sunulmaktadır. Hristiyanlık düşüncesinin bir merkez doktrini ve olayı olan "cisimselleştirme" (kişiselleştirme), bu çoğulculukları gerektirmektedir. Dünya bir ten ve aramızda zerafet ve doğrulukla oturan bir sâkindir.

Hristiyan Klise tarihinin değişik zaman ve mekanlarında, teoloji, diğerleri pahasına bu çoğulculuklarından birine doğru kaymıştır.

Eğer yapabilirseniz, teolojiyi bu çoğulculuklar arasındaki merkezi denge konumuna ve orta yola çağırarak gerekli olmuştur. Biz postmodern çağda teoloji yaparken, zihnimizde bu dengeyi korumak için elimizden geleni yapacağız ve postmodernizmin aşırı parçalayıcılığından kaçınacağız. Bu önemli ve hassas dengeyi yeniden kazanabilme yolunda bir teşebbüste bulunabilmek için, teolojinin birazcık üniversalizme doğru hareket etme vakti gelmiş olabilir.